

Cuprins

Prefață.....	7
Ce este această carte?	12
Zürich, 28-30 mai 1999	13
Frankfurt am Main, 8-13 iulie 2001	19
Paris, 13-14 iunie 2002.....	32
Frankfurt am Main, 22-25 noiembrie 2002	39
Clermont-Ferrand, 16-20 septembrie 2003	45
Paris, 1-14 martie 2004	53
Rotterdam, 25-30 mai 2004.....	66
Frankfurt am Main, 16-17 iulie 2004	74
Québec, 11-26 septembrie 2004.....	77
Frankfurt am Main, 26-29 noiembrie 2004	98
Bălți, 5-12 decembrie 2004	102
Luzern și Toulouse, 26 mai – 5 iunie 2005	110
Salzburg, 9-18 septembrie 2005	131
Priština, 17-19 mai 2006	142
Valladolid, 7-11 iunie 2006.....	147
Bonn, Berlin și Bruxelles, 11-22 noiembrie 2006.....	149
Paris, 29 ianuarie – 25 februarie 2007.....	151
St. Etienne, 28 aprilie – 19 mai 2007	157
Budapesta, 6-9 iunie 2007	160

Bogotá și Cartagena, 23-28 septembrie 2007.....	163
Baton Rouge și New Orleans, 17 mai – 8 iunie 2008	166
Atena, 10-16 iunie 2008	180
Bălți, 5-13 octombrie 2008.....	186
Salzburg, 21 noiembrie 2008.....	198
Montréal, 8 martie – 9 aprilie 2009	200
Lausanne și Neuchâtel, 7-12 iunie 2009	209
Novi Sad, 13-16 septembrie 2009	216
Cernăuți, 29-31 martie 2010.....	222
Salzburg, 24-27 mai 2012	226
Roma, 19-23 noiembrie 2012	228

Prefață

Mircea Bob face parte din acele generații noi, cu facultatea făcută după '90, de la care se așteaptă atât de mult. E adevărat că vorbim aici de generații în care s-a investit puțin, dar care au șansa rară de a reuși să deturneze direcția previzibilă a României chiar în domenii sectoriale cum este cel juridic.

L-am audiat la diverse evenimente și prezentări, i-am admirat discursul, am fost atras de coerența și particularitatea retoricii sale, de modestia nedisimulată și de umorul fin. Dar mai ales am fost martorul admirației de care se bucură din partea unor juriști recunoscuți ai timpurilor noastre, care pesemne că fie îl cunosc bine, fie au o experiență și o intuiție care fac din Mircea Bob un interlocutor și un coleg egal lor.

La Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai a fost prima schimbare de generații la o facultate de drept de după Revoluție, care a produs însă și o fractură perpetuată până în zilele noastre. Tânăra generație a preluat controlul, asumându-și diatriba generației pe care o substituia și a început implementarea propriei viziuni. Sigur că nimic nu e ușor de făcut, dar mai ales de schimbat, iar această construcție a trecut prin momente mai bune sau mai puțin bune, inițiativa schimbărilor fiind preluată și asimilată pe paliere diferite și la celelalte facultăți importante.

În paralel cu viața postrevoluționară a Facultății, cercetătorul Mircea Bob își dezvoltă pasiunea pentru cărți și pentru lectură, având șansa extraordinară de a fi primul sau printre primii care „șterg praful” la propriu și la figurat de pe cărți rare, de pe colecții uitate și de pe autori anulați în comunism, ferecați cu lacătele istoriei recente ori marginalizați pe rafturi greu accesibile. Își ia, așadar, viața academică în propriile mâini și, cu sprijinul, în special, al

bibliotecarei Veronica Broscoi, descoperă dreptul altfel decât își imagina și spera, descoperind și aprofundând cărți și autori uitate/uitați sau reduse/reduși la tăcere.

Tânărul cercetător face cunoștință cu Vestul științific, începând să vadă viața academică și altfel, putând astfel să facă comparații, să aibă acces la autorii, bibliotecile și cărțile care în România lipseau. Sigur că aceasta se datorează bibliotecarilor zeloși sau decanilor Facultății dedicați cauzei comuniste, care cu toții au contribuit la reducerea Dreptului la o secțiune insignifiantă în cadrul bibliotecilor, câteva camioane cu cărți juridice plecate de la Biblioteca Facultății de Drept din Cluj nefiind niciodată recuperate.

Pasiunea consolidată individual și mai puțin insuflată instituțional îl determină pe Autorul nostru să cerceteze profund și să (re)descopere ceea ce a mai scăpat zecilor de ani de mistificare și de anulare a rolului Dreptului și a juristului în viața socială. Face astfel cunoștință cu elocința autorilor fondatori ai științelor noastre juridice. Dar, mai ales, se hrănește cu aceasta, aprofundând și asimilând cărți și autori despre care anterior nu avea habar că există, bucurându-se gășind printre rafturi sau prin cufere deschise cu ciocanul colecții de reviste și cărți despre care nu mai spera cineva să fie salvate ori să mai existe.

În antiteză cu decanii care trimiteau înainte de Revoluție la topit nume și cărți valoroase, un alt decan îi marchează, de această dată pozitiv, cariera Autorului. Astfel, Profesorul Liviu Pop îl numește persoana de legătură cu biblioteca (este vorba de filiala Cluj a Bibliotecii Centrale Universitare), calitate în care acesta reușește să convingă abonarea la periodice de interes, din Franța în special, dar îi și acordă din partea Facultății o sumă necesară unei deplasări la o reuniune științifică, refuzată de ministrul justiției de la acea vreme. Această reuniune a fost „prima dezbatere juridică adevărată” la care

participa, având șansa să admire și să interacționeze cu autori și profesori de primă mână, până atunci doar citați sau traduși în România, inclusiv pentru rubrica pe care o avea în „Revista de drept comercial de jurisprudență franceză” tradusă și comentată. Astfel, în urma unor discuții cu Michel Grimaldi, președinte al grupului francez din Asociația „Henri Capitant”, acesta îi solicită reactivarea grupului român, ceea ce Autorul nostru reușește un an mai târziu, în 2003.

Lucrul la revista „Pandectele Române”, a cărei tradiție a fost reluată de editorul Marian Florescu, în echipă cu colegii Marian Nicolae și Bogdan Dumitrache, dar și publicarea, în 2002, a lucrării „Practică testamentară: jurisprudență română 1865-2002” îl aduc mai aproape de un alt proiect, și anume contribuția la Noul Cod civil, la care începuse să se lucreze, în aprilie 2002 fiind invitat oficial de Ministerul Justiției să facă parte din Comisia de Cod civil.

Între anii 2004-2008, Profesorul Bob a predat în paralel și la Facultatea de Drept a Universității „Alecu Russo” din Bălți, unde a făcut cunoștință cu provocările inerente unui asemenea inedit demers. Când toată lumea privea și se raporta la Vest de România, aceasta este în sine Vestul pentru stânga Prutului, unde este nevoie de reperate și sprijinul unor temerari pentru a depăși bariere într-o oarecare măsură impuse și, uneori, asimilate și greu de depășit. Este o experiență importantă în viața tânărului cercetător, care sprijină demersul unei facultăți mici, căreia îi era greu să rivalizeze cu cea din Chișinău, unde ajunge să conferențieze puțin mai târziu.

Autorul aprofundează experiențele de participant ori speaker la conferințele internaționale la care a fost invitat. La o primă vedere și la nivelul unui neavizat cum sunt, prezentarea pare luxuriantă și necesită o concentrare și un efort pentru asimilarea tuturor informațiilor transmise. Pentru un cititor avizat și mai ales implicat în

mediul universitar și cu deosebire pentru cei pasionați ori care lucrează în materia dreptului privat, această carte este o mină de aur. Să fii împreună cu Mircea Bob la zeci de conferințe, să ai privilegiul de a asculta discursuri și expuneri împreună cu el, dar mai ales să faci cunoștință cu numele cele mai importante la nivel internațional, să le studiezi teoriile și argumentele, să discuți și să schimbi idei reprezintă privilegiul suprem pe care un doctrinar îl are atunci când citește acest Jurnal.

Călătoriile, dar mai ales aprofundările științifice pe care acestea le presupun fac din aceasta o carte care ghidează, care stabilește repere, care face mai ușor asimilabile teoriile cele mai relevante, dar și personalitățile care le susțin conferențiind pe mapamond în aceste forumuri de dezbateri și cercetare științifică. Să fii beneficiarul în calitate de cititor al celor mai importante interacțiuni pe care Autorul le-a avut, să concluzionezi împreună cu el asupra diverselor aspecte care pot face diferența între eșec și succes în organizarea unei conferințe sau în susținerea unui discurs, să ai la dispoziție repere ale doctrinei românești din ultimii 200 de ani, beneficiind în egală măsură de calitatea de romanist a Autorului și coborând astfel la origini, în dreptul roman, unde Autorul se mișcă cu lejeritate, făcând paralele între prezent și trecut în cel mai autorizat mod cu putință, este un lucru care face din această carte una extraordinară și, în egală măsură, indispensabilă unui universitar care privește această carieră cu responsabilitatea și rigurozitatea necesare.

Prin acest Jurnal, Mircea Bob se dovedește a fi un temerar al timpurilor moderne. Aflat acum la începutul perioadei de aur ca Autor și universitar, cu acumulări solide în perioada studiilor în țară, dublate ulterior de deschiderea și aprofundările la nivel internațional, Autorul propune, iată, o temă de dezbateri și de reflecție,

statuând, de ce nu, un model pe care cititorul alege dacă să-l valideze urmându-l ori alege, poate, fără acumulări solide și necesare, calea mai scurtă, care devine o alternativă pentru unii dintre noi din varii motive.

Nicolae Cîrstea
Președinte, Universul Juridic

Ce este această carte?

Veți găsi aici o relatare simplă și onestă a gesturilor și constatărilor ce m-au însoțit în deplasările profesionale de tânăr începător și apoi de universitar în formare. În pofida titlaturii de Jurnal, cine îl citește nu va găsi vreo relatare cu grad ridicat de intimitate. Rândurile de față nu se încadrează nici în categoria „călătorii pe meridiane”, chiar dacă un proverb francez spune: „Les voyages forment la jeunesse”. Va fi vorba de deplasări ce m-au ajutat să cunosc lumea universitară, să deprind codul nescris al mediului academic internațional și mi-au dat ocazia să văd modele în domeniu.

Am fost, de când eram elev, atras de biografiile oamenilor care au realizat ceva, cât de mic, în viață. În ceea ce mă privește, trag linia și văd că aveam dosar de profesor universitar înainte de a fi împlinit vârsta de patruzeci de ani, fără a fi deținut funcții universitare și/sau politice care să mă propulseze. Sunt acum mai aproape de partea de maturitate profesională decât de începutul carierei și cred că este bine să aflu și alți novici care urcă treptele unei cariere universitare prin ce am trecut. Personal, mi-ar fi plăcut să aflu la douăzeci și un pic de ani o astfel de carte, în care cineva să-mi împărtășească din experiența drumului pe care l-a străbătut.

Sper că cititorul va putea spicui ceva util sau măcar motivațional în paginile ce urmează.

Zürich, 28-30 mai 1999

Pe o caniculă demnă de luna lui Cuptor am luat drumul Elveției, pentru a participa la *Europäisches Forum Junger Rechtshistoriker*. Emoțiile întocmirii primului meu Ordin al rectorului pentru prima deplasare profesională în străinătate s-au spulberat în momentul în care am descins pe malul splendidului Zürich See: lebedele diafane survolând debarcaderele și munții maiestuoși delimitând lacul. Orașul a apărut puțin rece, prea curat și admirabil de ordonat pentru latinul descins din praful Estului sălbatic.

Fiind un congres organizat de tineri universitari pentru tineri cercetători și universitari, am găsit bunăvoința de a mi se recomanda o găzduire convenabilă în cartierul spitalelor, într-o cameră de oaspeți pendinte de o instituție spitalicească. Promenada prin zonă mi-a scos în cale trotinetele și bicicletele sprijinite de gard, în stradă, de copiii care se duc seara la casele lor. Jucării lăsate afară, pentru a le relua fără griji a doua zi! Să fi încercat așa ceva pe la noi... O altă impresie plăcută a fost preocuparea de a umple de verdeață orice colțisor liber: aveam să o regăsesc cinci ani mai târziu la Rotterdam. În România era în plin elan betonarea, construirea în disprețul oricărui plan de urbanism și etalarea fără jenă a automobilelor pe spațiile verzi – forme cotidiene de exprimare agresivă a libertății postdecembriste.

Forumul fusese conceput inițial ca o reuniune anuală a tinerilor istorici ai dreptului germanofoni. Dar ediția elvețiană a avut intuiția de face aplicarea mondializării în domeniu: a lărgit spectrul, liberalizând lingvistic prin acceptarea alternativă a limbii engleze. Gazda și corespondentul meu, Nikolaus Linder, a avut bunăvoința de a-mi da întâlnire în după-masa sosirii și de a mă invita la o bere

în semn de bun venit: lucru încurajator pentru preparatorul fără experiență care mă aflu.

Congresul s-a desfășurat în monumentală clădire a Universității Zürich. Impresionantă este inscripția de pe frontispiciu, ce redă intenția din 1911 a comunității locale de a oferi un local de studiu adecvat. Odată intrat, constați imediat că exteriorul de început de sec. XX este mobilat cu un interior dispunând de dotările cele mai moderne. Tot afară, pe unul dintre pereți se putea citi atunci un graffiti de dimensiuni suficiente, mesaj de protest împotriva războiului din Kosovo, atunci în plină desfășurare: „Jos cu Slobodan-Clinton-von Fischer!” Studenții din Zürich nu se lăsaseră păcăliți de campania antisârbească și pro NATO a canalelor gen Euronews și îi pusese rădăcina pe piciorul de egalitate al culpabililor de război pe liderii sârb, american și european. Mi-am dat seama atunci încă o dată de luciditatea lui Ion Iliescu, când încurajase lozincă din 1990, „Noi muncim, nu gândim”, asortată cu îndemnul „La muncă!”, agresiv adresate de „oamenii de bine” studenților ce protestau în Piața Universității. Studentul este un animăluț periculos: nu doar că gândește, dar o mai face și iute!

Lucrările congresului au avut un program principal, în care comunicările erau susținute de cercetători și universitari sub patruzeci de ani, dar deja trecuți de furcile caudine ale doctoratului. Noi, ceilalți, mucoșii universitari, eram precum cursanții din primii doi ani de studiu de la școala peripatetică: chemați să ascultăm cu atenție, pentru a vedea ce înseamnă o comunicare rezultat al unei cercetări doctorale. Aveam însă și înlesniri demne de anii terminali ai anticeii academii, fiind liberi să adresăm întrebări și să intervenim în discuții. La acestea se adăuga o chestiune tipic germanică, ce ne arăta că nu fuseserăm chemați acolo doar în postura comodă de băgători de seamă: condiția preliminară a participării a fost să

furnizăm fiecare dintre noi rezumatul unei lucrări științifice desprinse din activitatea proprie. Aceste rezumate au fost cuprinse în broșura conținând programul principal și orice participant putea să-ți ceară forma *in extenso* a lucrării sau să-ți adreseze în privat întrebări.

Sincer să fiu, nu a fost deloc ușor. Dețineam lingvistic bagajul cunoașterii din școală și liceu a limbilor franceză și engleză. Odată acceptat la doctorat de profesorul Vladimir Hanga (octombrie 1997), acesta mă pusese să învăț germana. Ceea ce am făcut, ca un doctorand ascultător ce mă găseam. Dar la Zürich am constatat că a ști genurile substantivelor și conjugările verbelor este bine și frumos atât timp cât te confrunți numai cu vocabularul comun și relativ limitat al știrilor și documentarelor de pe 3sat, ZDF sau 1Plus. Lucrurile se complică sensibil când trebuie să urmărești și un raționament științific, exprimat în terminologie de specialitate. Pe de altă parte, nici nu vreau să-mi amintesc de inutilele eforturi făcute pentru a înțelege *Schwitzerdeutsch*-ul vorbit de oamenii de pe stradă.

Astfel că, în a doua zi de congres, am simțit acut nevoia de a lua o pauză de la lucrările de după-amiază. Pentru a-mi trece durerea de cap de la efortul de înțelegere a comunicărilor, am ales un obiectiv atractiv: grădina zoologică. Mare și bine organizată, gazdele o laudau ca fiind a treia înființată în Europa (1939). Pinguinii se soreau fără grijă la treizeci și cinci de grade, în timp ce, în splendida cameră a acvariilor, un îngrijitor în costum de scafandru a făcut senzație apărând brusc printre pești. Probabil din astfel de întâmplări s-a inspirat la un deceniu distanță Remy Gaillard.

Per ansamblu, experiența universitară a fost extrem de utilă și de brutală, în același timp.

Utilă, pentru că am văzut ce înseamnă o manifestare științifică bine organizată, într-o atmosferă politico-agreabilă, dar cu stan-

darde bine precizate. Gazdele m-au invitat cu ele la masă, împreună cu câțiva prieteni germani și austrieci. Când nu reușeam să leg ca lumea pe limba lui Goethe, puteam schimba fără rezerve pe franceză sau engleză, iar efortul meu de a mă exprima a fost bine primit. Aveam să mă întorc de câteva ori în Elveția, încercând mereu aceeași senzație de bine față de civilizația deosebită a confederațiilor. Se vede de la o poștă că de secole bune nu au suferit nicio agitație militară, ceea ce probabil că le-a oferit liniștea necesară pentru a-și cultiva dorința de a progresa.

Experiența a fost în același timp brutală, pentru că m-a pus în fața respectării unor standarde de prezentare și activare la un congres necunoscute mie din țară. Deși eram înscris de aproape doi ani la doctorat, nimeni nu organiza pe atunci reuniuni științifice pentru doctoranzi (nu că ar fi fost prea multe cele ale consacrațiilor...) și nici nu se deranja să ne trimită (sau să ne ia cu ei) la vreun congres al celor mai mari și mai cu experiență decât noi, unde am fi putut să mai prindem ceva. Așa se face că doar intuitiv am reușit să deduc tipicurile și protocoalele specifice evenimentului, care pentru ceilalți participanți occidentali și central-europeni păreau de rang cutumiar. Am fost oricum singurul român prezent, în timp ce doctoranzii și asistenții cehoslovaci, unguri sau polonezi se numărau de la cinci-șase până la zece-doisprezece.

Cu alte cuvinte, am văzut pe viu ceea ce știam din auzite: că se poate și altfel și că realitatea cercetării științifice nu se afla (cel puțin în acel moment) în spațiul carpato-danubiano-pontic. Urma să intru în toamna lui 1999 în faza finală de redactare a tezei de doctorat. Mi s-a confirmat aici, vizitând biblioteca Universității din Zürich și povestind cu colegi de la Budapesta și de la Praga, nivelul catastrofal la care se aflau posibilitățile de documentare din România. Teza mea pe Evoluția succesiunii testamentare în dreptul roman era